

EURASIA CENTER

Eurázsia
Központ

Elemzések

**Végtelen viták lezárása?
Jelentős előrelépések a közép-ázsiai
határviták rendezésének kérdésében**

Veres Szabolcs

EK/2025/26.

Eurázsia Központ Elemzések

Kiadó:
Eurázsia Központ

Szerkesztő:
Dr. Horváth Levente

A kiadó elérhetősége:
1117 Budapest, Infopark sétány 1i
eurasiacenter@uni-neumann.hu
<https://eurasiacenter.hu/>

Kiadásért felelős személy:
Dr. Horváth Levente, igazgató

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők az Eurázsia Központ álláspontjának.

EURÁZSIA KÖZPONT

Budapest 2025

© Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

ISSN 2939-550X

VÉGTELEN VITÁK LEZÁRÁSA? JELENTŐS ELŐRELEPÉSEK A KÖZÉP-ÁZSIAI HATÁRVITÁK RENDEZÉSÉNEK KÉRDÉSÉBEN

Veres Szabolcs

Absztrakt

A Szovjetunió összeomlása óta a határvonalak pontos helyzete egész Közép-Ázsiában vitás kérdések tárgyát képezi. A Kirgizisztán és Tádzsikisztán közötti konfliktus pedig jó példa a versengő földigények és a helyi politikusok, valamint a vízkészletekért és a termőföldekért folytatott verseny okozta államközi feszültségekre. A határkonfliktus valójában évtizedekre nyúlik vissza, és a határ menti közösségek közötti összecsapások rendszeresen előfordulnak. A konfliktusok fellángolásai azonban általában rövid ideig tartottak, a helyi közösségek között zajlottak. Kasszim-Zsomart Tokajev Kazahsztán elnöke 2022. december 21-22-e között hivatalos látogatást tett Üzbegisztánban, ahol találkozott kollégájával, Shavkat Mirzijojevüzbég elnökkel. Ez a találkozó bizonyos szempontból történelmi volt, mivel a két ország közötti vitás határszakaszok pontos kijelölésével Kazahsztán és Üzbegisztán számára minden jel szerint egy új korszak veheti kezdetét azáltal, hogy az öt közép-ázsiai ország – Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán – közül elsőként oldották meg az államhatáraik végleges rögzítését. Az elemzés célja, hogy röviden összefoglalja a Kazahsztán és Üzbegisztán között 2022 végén létrejött határvita rendezéséről szóló kérdéseket, valamint a 2025 februárjában hivatalosan is megkezdett és az utolsó fázisába érkezett kirgiz-tádzsik határvitával kapcsolatos tárgyalásokat.

Kulcsszavak: *Kazahsztán, Üzbegisztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, határ, megállapodás*

Abstract

In the aftermath of the dissolution of the Soviet Union, the precise delineation of the border between Central Asian countries has become a subject of considerable contention. The ongoing tensions between Kyrgyzstan and Tajikistan, for instance, exemplify this ongoing challenge. The underlying causes of these tensions have been attributed to various factors, including competing land claims, the influence of local politicians, and the competition for water resources and agricultural land. The border conflict between these two countries has persisted for decades, with clashes between border communities being a recurring phenomenon. However, these flare-ups are typically brief, involving only local communities. In a significant development, Kassym-Zsomart Tokayev, the President of Kazakhstan, paid an official visit to Uzbekistan on December 21-22, 2022, where he met with his counterpart, Shavkat Mirziyoyev, the President of Uzbekistan. The meeting was of particular historical significance, as the precise delineation of the contested border between the two nations is poised to initiate a new era of cooperation and development for both countries. The five Central Asian countries—Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan—are poised to become the first to successfully settle their borders, a landmark achievement that will set a precedent for the region. The objective of this paper is to provide a concise overview of the issues associated with the resolution of the border dispute between Kazakhstan and Uzbekistan at the conclusion of 2022, as well as the negotiations concerning the Kyrgyz-Tajik border dispute, which formally commenced in February 2025 and has now entered its final phase.

Keywords: *Kazakhstan, Uzbekistan, border, agreement*

Bevezetés

A Szovjetunió összeomlása után Közép-Ázsiában öt független állam – Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán – alakult, amelyek határait a Szovjetunió mesterségesen¹, a régiók etnikai és kulturális sajátosságainak figyelembevételével állapította meg. Miközben az újonnan függetlenné vált országok saját gazdaságuk és politikai intézményeik létrehozásán dolgoztak, új határaikat is meg kellett határozniuk és biztosítaniuk kellett azok megerősítését.

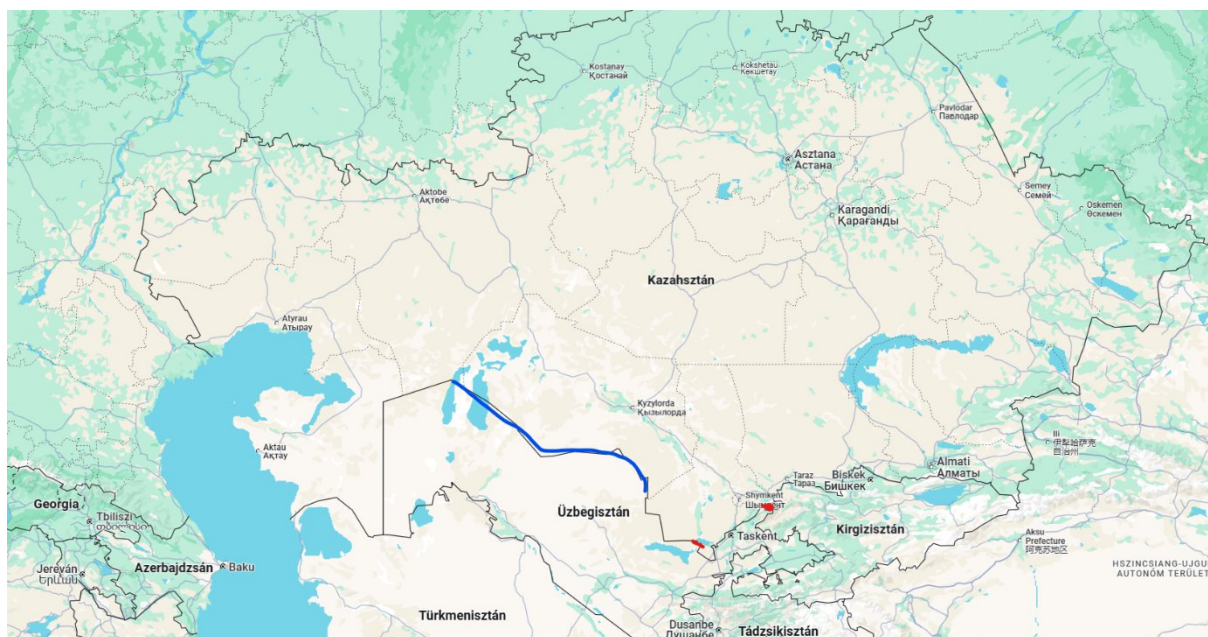
Egyes helyeken a határokat még mindig nem jelölték ki, és a tárgyalások még folynak. A feszültségek (melyek elsősorban fegyveres összetűzésekben csúcsosodtak ki) nem csak az etnikai hovatartozás, hanem az erőforrások feletti ellenőrzés, mint a víz miatt is fennállnak. Ez utóbbiak közül az egyik legnagyobb vitás terület az édesvíz, mivel az államok versengenek a régió számos folyójából és csatornájából származó forrásokhoz való hozzáférésért.

Ezek a viták gyakran vezettek fegyveres konfliktusokhoz. Erre kiváló példa a tádzsik-kirgiz konfliktus, amely a régió egyik legnehezebben biztosítható, hegyvidéki határa.

Határviták: Kazahsztán és Üzbegisztán

Közép-Ázsiában a Szovjetunió szétesését követően az újonnan létrejött országok közötti határvonalak nem mindenhol² lettek jogilag meghatározva³. 2001-2002 között Kazahsztán és Üzbegisztán között első alkalommal került sor az országok közötti vitatott határszakaszok közös meghatározására, amelyet etnikai alapú területcsere is kísért. Ezen [határegyeztetések következtében](#) Asztana (korábban Nur-Szultán) megkapta Bagys települést és az Arnasai víztározó főként kazahok lakta területét, Taskent pedig a túlnyomóan üzbég lakosságú dél-kazahsztáni és Kyzylorda régiók területének egy részét.

1. térkép A kazakh-üzbég határ módosítások területei (Pirossal a Kazahsztánhoz került részek, kézzel az Üzbegisztánhoz került részek)

Forrás: Google Maps, saját szerkesztés

Ennek köszönhetően a 21. század elejére az Üzbegisztán és Kazahsztán közötti 2440 km hosszú nemzetközi államhatárszakasz 96%-ával kapcsolatban már sikerült megegyezésre jutniuk.

A történelmi jelentőségű egyezmény aláírása

2022 végén került sor egy nagyon fontos kétnapos találkozóra Kazahsztán és Üzbegisztán vezetői között. Kasszim-Zsomart Tokajev, Kazahsztán elnöke 2022. december 21-22-e között hivatalos látogatást tett Üzbegisztán fővárosában, Taskentben, ahol Shavkat Mirzijojev, üzbég elnökkel folytatott tárgyalásokat. A két államfő találkozásán szóba kerültek olyan kérdések, mint a Kazahsztán és Üzbegisztán közötti kétoldalú és regionális egyezmények megvitatása, egy új [gazdasági megállapodáscsomag](#) aláírása, és több közös kazah-üzbég beruházási projekt elindításának lehetősége is. Ezek közül azonban a legfontosabb – valamint a két közép-ázsiai ország szempontjából történelmi jelentőségű – [az a dokumentum](#), amelyben a két ország vezetője aláírta az Üzbegisztán és Kazahsztán közötti határszakasz elfogadásáról szóló egyezményt.

Ahogy a [kazah elnök is jellemezte](#), történelmi jelentőségű egyezmény született, hiszen a közép-ázsiai régió országai közül elsőként Kazahsztánnak és Üzbegisztánnak sikerült végleg megoldania az államhatárok közös kijelöléséről szóló vitás kérdéseket. Ugyanakkor azt is érdemes kiemelni, hogy harmadik fél bevonására a határviták közvetítésébe (vagy nemzetközi döntőbíróság bevonása) nem történt meg és a közép-ázsiai határvitákkal kapcsolatos folyamatok alakulását látva egyelőre úgy tűnik, hogy nincs is igény a harmadik fél szerepére.

[Szakértők](#) úgy vélik a Kazahsztán és Üzbegisztán között aláírt dokumentum azonban nem csupán egy egyezmény a határok deklarálásáról, hanem egy regionális unió⁴ létrehozásának is a kezdete a két állam között.

Jóllehet, ha alaposabban megvizsgáljuk a közép-ázsiai regionális unió kérdéskörét egy sokkal árnyaltabb képet kapunk. Igaz, hogy a határkérdés rendezésére szolgáló egyezmény új lehetőségeket nyit a [Kazahsztán és Üzbegisztán közötti kapcsolatok rendszerében](#), ettől azonban nem feltétlenül kell a két ország közötti kereskedelem növekedését – ami 2022-ben [meghaladta](#) a 4 milliárd dollárt – vagy egyéb integrációhoz vezető lépéseket várni. Ugyanis a következő öt évben a két államfő előző találkozásán – amelyre 2022. október 27-én Asztanában a [Közép-Ázsia-Európai Unió csúcstalálkozón](#) került sor – aláírt megállapodások alapján, a tervek szerint a kétoldalú kereskedelmi forgalom 10 milliárd dollárra fog bővülni.

A Mirzijojev üzbég és Tokajev kazah elnökök közötti egyezmények és a két ország közötti határkérdések deklarálásának célja valószínűleg az ukrán–orosz háború gazdasági hatásai a régió két „nagyhatalmának” gazdaságára nehezedő nyomásának enyhítése, azáltal, hogy a határmenti beruházások elősegítésével újabb közös projekteket indítanak. Ezeknek viszont elengedhetetlen feltétele volt a két ország határvonalainak ratifikálása.

Már a decemberi ülést követően szó esett arról, hogy Kazahsztán és Üzbegisztán létrehozzák a „Turan” különleges gazdasági övezetet a két ország határvidékén, valamint a ["Közép-Ázsia" nemzetközi kereskedelmi és gazdasági együttműködési központot](#), amely mezőgazdasági termékek feldolgozására, fafeldolgozásra, gépgyártásra, textil- és építőanyaggyártásra specializálódhat.

Ezenfelül a Kazahsztán és Üzbegisztán közötti kapcsolatrendszer összetett. Egyrészt a régióban mindig van implicit versenytényező a két legnagyobb ország között, amely a külföldi befektetőkért küzd. Ebben a tekintetben Kazahsztán érezhetően szomszédja előtt áll a külkereskedelem és a beruházások mennyisége tekintetében. Üzbegisztán csak 2016-ban csatlakozott ehhez a régiós „versenyhez”. [Shavkat Mirzijojev megválasztását követően](#) Üzbegisztán olyan ambiciózus célokat vázolt fel, mint a megújuló energiaforrások adaptálásának politikája vagy a stabil gazdasági növekedés és a gazdaság belső fejlődése.

Másrészt egy közép-ázsiai regionális unió kialakítása szempontjából Kazahsztán és Üzbegisztán a régió két legnagyobb állama, amely hasonló, mégis teljesen eltérő külpolitikát és gazdasági modellt követ. Ugyanakkor fontos kereskedelmi partnerei egymásnak, de nem az elsőszámúak, beleértve a kölcsönös befektetéseket is.

Ugyanakkor erős a felek politikai akarata és eltökéltsége a kölcsönösen előnyös együttműködés visszafordíthatatlanná tételére, különösen azokon a területeken, amelyek a biztonság és a fenntartható fejlődés szempontjából stratégiai jelentőséggel bírnak – energetika, közlekedés, logisztika, gépészet, ipar, építőipar.

Ezen kívül a Kazahsztán és Üzbegisztán közötti szerződés a két ország közötti együttműködések egy sor speciális területét is meghatározza, beleértve a kereskedelmet, a közös vízhasználatot, vagy a biztonságpolitikát.

Közép-Ázsia legvitatottabb határszakaszának rendezése

A Szovjetunió felbomlását követően függetlenségüket elnyerő két szomszédos közép-ázsiai ország, Kirgizisztán és Tádzsikisztán között régóta tartó, gyakran [fegyveres](#) összecsapásokkal járó és emberáldozatokat is követelő határvita minden jel szerint a végéhez közelít azt követően, hogy Biskekben a Kirgizisztáni Állami Nemzetbiztonsági Bizottság vezetője, Kamchybek Tashiev és tádzsik kollégája, Saimumin Yatimov aláírta a két ország között fennálló határvita rendezéséről szóló dokumentumot. A most aláírt megállapodás véglegesíti a két nemzet közötti mintegy 972 kilométeres határ lehatárolását és kijelölését, véget vetve a régóta fennálló feszültségeknek. Emellett a dokumentum tartalmaz egy az államhatárokról szóló szerződést, az energialelétesítmények és vízkészletek kezeléséről, valamint a kulcsfontosságú határátkelőhelyeken új utak építésére vonatkozó tervezetet is. Lényegét tekintve pedig már csak a dokumentumok formai elkészítése és az elfogadott dokumentumok ratifikálása van hátra, mielőtt Sadir Zhaparov kirgiz és Emomali Rahmon tádzsik elnök véglegesen jóváhagynák azt.

A Tádzsikisztán és Kirgizisztán közötti határtárgyalások még 2002-ben kezdődtek, de csaknem két évtizeden keresztül alig haladtak, amely megoldatlan és gyakori konfliktusokhoz vezetett a két szomszédos ország között, melynek okai a megművelhető földhöz, a vízhez és a közlekedési infrastruktúrához történő hozzáférés és felügyelet volt. Részben a lezáratlan határkérdéseknek, részben a belső politikai feszültségeknek köszönhetően is az elmúlt két évtized folyamán Kirgizisztán és Tádzsikisztán között a feszültségek több alkalommal is, például [2021. áprilisa és májusa](#) között, majd és 2022 szeptemberében is heves összecsapásokká fajult, amelyek mindkét oldalon több tucat [áldozatot követeltek](#).

A kirgiz-tádzsik határ kijelölésének aktív tárgyalási szakasza még 2023. októberében kezdődött el, melynek a most aláírt megállapodás a végeredménye. A most aláírt megállapodás utolsó egyeztetési szakasza hihetetlenül nehéznek bizonyult, mivel a kirgiz-tádzsik határ utolsó 50 kilométerének meghúzása csaknem egy teljes évet vett igénybe, úgy, hogy a határvonalak meghúzására felállított munkacsoport tárgyalásai szinte megállás nélkül zajlottak, felváltva a kirgizisztáni Batkenben és a tádzsikisztáni Iszfarában. A bizottságok utolsó ülését 2024. december 4-én Batkenben tartották, amelyen Saimumin Yatimov, a bizottság tádzsik elnöke bejelentette, hogy a határok kijelölése majdnem teljesen befejeződött, és megkezdődött az államközi szerződés aláírását megelőző dokumentumok jogi formalizálása.

A két szomszédos közép-ázsiai ország viszonya a szovjet örökség miatt [bonyolult](#). Ugyanis részben a Szovjetunió felbomlását követően – hasonlóan más régiós országokhoz – a Kirgizisztán és Tádzsikisztán közötti mintegy 972 kilométeres határszakasz nem volt pontosan kijelölve. Emellett Oroszország a 19. században hódította meg Közép-Ázsiát, leigázva a korábban független Kokand, Khíva és a Bukhara Emirátus kánságokat. Az októberi forradalom

és a Szovjetunió megalakulása után úgy döntöttek, hogy Közép-Ázsiában a határokat etnikai alapon köztársaságokra osztják fel a nemzeti territoriális elhatárolás néven [ismert](#) folyamat során. Így lényegét tekintve a két ország közötti határkonfliktus az 1920-as években kezdődött.

A helyzetet bonyolítandó a két ország közötti határvonal vitatott hovatartozású enklávékon (Vorukh és Kayragach) is keresztülhalad, és figyelmen kívül hagyja az etnográfiai és gazdasági realitásokat. A helyzet súlyosbodása a Szovjetunió összeomlása után számos összecsapáshoz vezetett a helyi kirgizek és tádzsikok között, ami 2022-ben egy több tucat ember halálát okozó és tömeges kitelepítéseket eredményező fegyveres konfliktusban csúcsosodott ki. Emellett a Sughd és Batken tartományok határ menti területeinek infrastruktúrája jelentős anyagi károkat szenvedett, ráadásul az egyik legnagyobb regionális kábítószerkereskedelmi útvonal is itt húzódott.

A kirgiz-tádzsik határvitával kapcsolatos pozitív fejlemények ellenére nem árt óvatosan fogalmazni. A Tádzsikisztán és Kirgizisztán közötti határmegállapítási intézkedések folyamatos halasztása miatt a határ mentén élőknek a vitás kérdés rendezésével kapcsolatos hozzáállása meglehetősen realista lett, ugyanis nem voltak illúziók azzal kapcsolatban, hogy minden vitás kérdést sikerül azonnal tisztázni.

Emellett a határt egy időben kaotikusan, gyakran lépésben húzták meg, ráadásul a határvonal nemcsak háztartásokon halad keresztül, hanem kettévágott házakat is, melyek a helyi lakosságban feszültségeket generáltak és a most előkészített dokumentumokban fellelhető legkisebb hiba (melyik falu, mező, vagy ház hova tartozik) is újabb konfliktus kialakulására adhat alkalmat.

Azonban a határrendezés kérdése belpolitikai elemeket is tartalmaz. Ugyanis a kirgiz-tádzsik határ demarkációjáról és kijelöléséről szóló tárgyalások sikeres lezárásától Sadir Zhaparov elnök politikai jövője is nagymértékben függ, különös tekintettel a közelgő (2027. október) kirgiz elnökválasztás végkimenetelére, mivel a regnáló kirgiz elnök korábban komoly ígéretet tett arra, hogy véget vet a Tádzsikisztánnal évtizedek óta fennálló határvitáknak.

Mindazonáltal a kirgiz-tádzsik határvita rendezésének kérdése regionális szinten felértékelődik, ugyanis a CSTO (Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete) a közelmúltban [elfogadta](#) a 2025-2030-as célprogramját a tádzsik-afgán határ megerősítésére vonatkozóan, amelyben a kirgiz-tádzsik határvonal „nyugalma” kulcsfontosságú, ugyanis a térségben bármilyen határkonfliktus komoly kockázatot jelent a program sikeres végrehajtásában.

Összegzés

A Kazahsztán és Üzbegisztán között 2022 végén aláírt egyezmény kétségtelenül tükrözi a két ország által már elért, elsősorban a nemzeti érdekek figyelembevételére épülő sokrétű kazah–üzbég gazdasági együttműködést.

Üzbegisztán és Kazahsztán elsősorban nyitott gazdaságának és külpolitikájának köszönhetően a közép-ázsiai térségben elsőként hozta gazdasági kapcsolatait szinte „szövetséges” szintre azáltal, hogy teljesen sikerült rendeznie a két ország közötti vitás határszakaszok kérdését, amely lépés a jövőben akár egész Közép-Ázsia fejlődésének fontos mérföldkövévé válhat. Az ugyanis lehetővé teszi a két állam számára, hogy hatékonyabban alakítson ki gazdasági és kereskedelmi, valamint logisztikai központokat a Kelet-Nyugat irányú kereskedelemben, továbbá a két ország példája mintaadó lehet a régió országainak a politikai, gazdasági és stratégiai kapcsolatok új szintre emelésében. Közép-Ázsia országai eddig elsősorban a kétoldalú baráti és stratégiai partnerségi szerződésekre szorítkoztak. Ezen kívül a Kazahsztán és Üzbegisztán közötti szerződés aláírásával a regionális együttműködések új vektora jön létre, amely a közös érdekek mentén – politikai, gazdasági, diplomáciai – mozgásteret teremt mindkét ország további progresszív fejlődésére.

Hasonló gazdasági és belpolitikai megfontolások mentén pedig minden jel szerint Kirgizisztán és Tádzsikisztán is képes lesz rendezni a két ország közötti határvitával kapcsolatos kérdéseket. Ez a lépés pedig egyben azt is lehetővé tenné, hogy Biskek és Asgabat közösen járuljanak hozzá a határmenti kábítószer- és fegyvercsempészet visszaszorításához.

Ugyanakkor a kirgiz-tádzsik határrendezéssel kapcsolatos kérdésben valós aggodalomra adhat okot, hogy a helyi lakosság nincs tájékoztatva a megállapodás részleteiről, ami feszültségek forrása is lehet. Ugyanakkor a helyiek várnak a két állam közötti határ megnyitására, mert szabadon akarnak mozogni, vízhez akarnak jutni, tekintve, hogy a közlekedési és öntözési rendszer közös a régióban.

Jegyzetek

¹ 1924 és 1936 között a Szovjetunió központilag meghatározott politikai és gazdasági érdekeknek megfelelően definiálta a térség akkori tagköztársaságainak államhatárait, úgy, hogy közben nem fordított különösebb figyelmet a régió etnikai viszonyaira, ugyanis a határoknak megfelelő kijelölésének a Szovjetuniófennállása alatt kevés jelentősége volt. Viszont később pont ez okozott több problémát a régió országai számára a függetlenségük 1991-es elnyerését követően.

² Itt meg kell említeni, hogy az Üzbegisztán és Kazahsztán közötti kapcsolatok rendszerében más régiós, vagy szomszédos ország semmilyen közvetítői szerepet nem vállal. Ennek elsődleges oka a két ország közötti jó gazdasági kapcsolatok, illetve a térség országaira nem jellemző a közvetítői szerepvállalás. Kivételt képez ezek alól az éves szinten kiújuló fegyveres kirgiz-tádzsik határkonfliktus. Ahol a béke reményében minden regionális szereplő igyekszik valamilyen közvetítői szerepet betölteni.

³ A Szovjetunió felbomlását követően jellemző volt, hogy az utódállamok határvonalai nem lettek sem jogilag, sem földrajzilag meghatározva. Helyette a legtöbb utódállam a Szovjetunión belül korábban meghatározott tagköztársaságok határait elismerve vált függetlenné, amely mai napig tartó feszültségeket, fegyveres konfliktusokat, határvitákat okoz nemcsak Közép-Ázsiában (kirgiz-tádzsik határvita gyakori fegyveres összetűzésekkel), de a Kaukázusban és a mai Oroszország nyugati határán is.

⁴ A regionális unió kifejezés elsősorban a két ország közötti gazdasági, kereskedelmi és kulturális kapcsolatok további elmélyítésére értendő.